

Boeren & Bomen

Kansen en knelpunten binnen wet- en regelgeving voor agroforestry
Handleiding voor initiatiefnemers
Adviezen voor beleid

Farm Life Project

LIFE17 CCA/NL/000093

2018 - 2024

This brochure highlights the benefits of trees in agricultural systems, such as carbon sequestration, improved water management, and increased biodiversity. As part of the Dutch government's Forest Strategy, the goal is to establish at least 25,000 hectares of agroforestry systems by 2030.

Created in collaboration with the Agroforestry Network Netherlands (ANN), the brochure aims to guide those interested in agroforestry through complex regulations and offers recommendations to governments to better support farmers who choose tree-based farming methods.

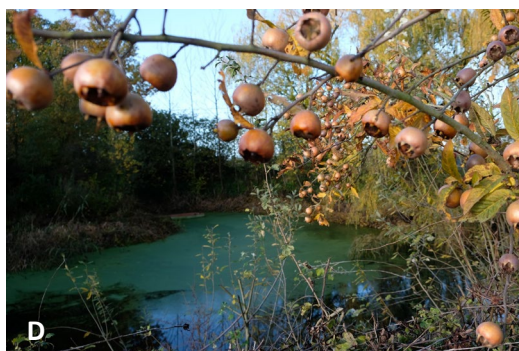
HOOFDSTUK 1. Doel van deze brochure

Bomen leggen koolstof vast, verbeteren de waterhuishouding en zorgen voor biodiversiteit. Ze kunnen daarnaast óók nuttig zijn binnen verschillende landbouwsystemen. Onderdeel van de ambities van de Bossenstrategie van het rijk en de provincies is dan ook om in Nederland voor 2030 minimaal 25.000 hectare agroforestrysystemen te realiseren. Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking met het Agroforestry Netwerk Nederland (ANN). Het ANN is een breed samenwerkingsverband van organisaties die zich gezamenlijk inzetten voor méér bomen binnen de landbouw. Met deze brochure hopen we initiatiefnemers te ondersteunen om wegwijs te raken binnen de (soms) ingewikkelde regelgeving. Ook formuleren we aanbevelingen voor de betrokken overheden, zodat agrariërs (beter) ondersteund worden als zij kiezen voor een teeltmethode met bomen en struiken.

Wat is agroforestry?

Binnen het Nationaal Strategisch Plan (NSP) van het Ministerie van LNV wordt agroforestry als volgt beschreven: een teeltsysteem waarbij bomen en struiken bewust worden gecombineerd met veehouderij, akkerbouwen/of groenteteelt op hetzelfde perceel. De houtige gewassen kunnen voor meerdere doeleinden benut worden, bijvoorbeeld voor de productie van fruit of noten, voor veevoer of houtproductie. Internationaal gebruikt het ICRAF (International Centre for Research in Agroforestry) voor agroforestry de volgende de charmante definitie: “farming with trees”. Boeren met bomen dus, als onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering. Mede doordat er voor meerdere doeleinden bomen geplant kunnen worden, bestaan er ook veel verschillende vormen van agroforestry. Er zijn ruwweg vier hoofdgroepen te onderscheiden:

- A. rijenteelt ('alley cropping'); rijen bomen in een akker, waar eenjarige gewassen worden geteeld ;
- B. bosweides ('silvopasture'); grazend vee op gronden waarop ook bomen groeien, bijvoorbeeld hoogstamboomgaarden en begroeide kippenuitlopen;
- C. hagen en/of boomsingels ('hedgerows'); lijnvormige beplantingen met struiken en/of bomen langs perceelsgrenzen, terrassen en/of watergangen (óók zogeheten voederhagen);
- D. voedselbossen ('food forests'); divers samengestelde beplantingen met een gelaagde structuur en gebaseerd op de diverse functies van een natuurlijk bos.

Soms is dit onderscheid niet zo relevant, bij ruimtelijke regels is een boom immers een boom. Maar bij andere kwesties die in deze brochure behandeld worden kan het veel uitmaken om wat voor een soort boom het gaan. Dit speelt met name bij de mogelijke herplantplicht voor voedselbossen en de mestplaatsingsruimte bij bosweides, daarom wordt bij deze onderwerpen specifiek ingegaan op die relevante agroforestry systemen.

HOOFDSTUK 2.

Ruimtelijke Spelregels.

Het startpunt om een beeld te krijgen of op een bepaalde plek agroforestry voor agrariërs is toegestaan, is het bestemmingsplan. Een bestemmingsplan wijst de bestemming van gebieden aan en geeft per bestemming specifieke regels. Het bestemmingsplan is een juridisch bindend document dat (meestal) is vastgesteld door de gemeenteraad. In een bestemmingsplan zijn de gebruiks- en bouwmogelijkheden vastgelegd voor een gebied. Het bestemmingsplan bevat een toelichting, de plankaart en specifieke planvoorschriften die gelden voor de toegestane functies op die locatie.

Het bestemmingsplan per specifieke locatie in Nederland is te checken op ruimtelijkeplannen.nl. Soms worden ook andere plannen getoond (bijvoorbeeld een gemeentelijke structuurvisie), maar die zijn minder bepalend voor de concrete mogelijkheden op een bepaalde plek.

De functies die toegestaan zijn voor een specifieke locatie zijn te zien door voor die locatie de plankaart van het bestemmingsplan aan te klikken. Daarnaast kunnen er voor die plek ook nog één of meerdere 'waarden' gelden. Agrarische grond kan bijvoorbeeld de waarden hebben: cultuurhistorische landschapswaarde, waardevol open landschap, archeologie, etc. De precieze invulling van de waarden verschilt per gebied, deze zijn per bestemmingsplan terug te lezen in de relevante planvoorschriften (die zijn onderdeel van het vastgestelde bestemmingsplan).

Afhankelijk van de bestemming en de daarbij geldende regels kan een bestemmingsplan realisering van agroforestry mogelijk maken. In het algemeen geldt voor de bestemming 'agrarisch': als er géén bomen geplant mogen worden, staat dat expliciet vermeld in de planvoorschriften van het bestemmingsplan. Als er niet staat dat er géén bomen geplant mogen worden, dan mag het wel en kan op die plek probleemloos een agroforestry systeem gerealiseerd worden.

Gevolgen van de Omgevingswet

Per 1 januari 2024 is de [Omgevingswet](#) van kracht. Hierin wordt veel regelgeving op ruimtelijk vlak gebundeld en zijn er ook een aantal nieuwe spelregels voor ruimtelijke plannen. Iedere gemeente moet een omgevingsplan opstellen. In de meeste gemeenten worden eerder vastgestelde bestemmingsplannen gecontinueerd en lijkt er nog niet zo veel veranderd te zijn. Tegelijkertijd kan er meer ruimte gevonden worden voor nieuwe initiatieven, als deze aansluiten bij bredere beleidsdoelen. Bij de totstandkoming van nieuwe plannen wordt veel belang gehecht aan goed overleg met omwonenden. In overleg met de gemeente kan soms een omgevingsvergunning verkregen worden, óók voor gebieden waar het bestemmingsplan het planten van bomen nog uitsloot. In dat geval kunnen afweging uit de omgevingsvisie van gemeen, provincie en/of rijk daarvoor de argumenten aanreiken, met name waar het gaat om klimaatmitigatie (bomen leggen koolstof vast), klimaatadaptatie (bomen dragen bij aan weerbaar landbouwsysteem en verkoeling van het landschap) en waterhuishouding.

Een poel aanleggen of een schuur bouwen?

Bij sommige initiatieven voor agroforestry wordt tegelijkertijd gestreefd naar aanleg van poelen (voor waterretentie en verrijking van natuurwaarden) of het oprichten van gebouwen (schuur voor opslag, educatiecentrum, o.a.). Voor deze ingrepen (die formeel los staan van de teeltmethode) is vrijwel altijd een omgevingsvergunning vereist, die alleen verstrekt kan worden als het bestemmingplan dergelijke ingrepen toestaat. Hier wordt in deze handleiding verder niet op ingegaan, omdat hierover elders al informatie voorhanden is. De betreffende gemeente en/of de regionale omgevingsdienst kunnen hierover per locatie nadere informatie verschaffen.

Open ruimte

Zoals gezegd kan grond met bestemming agrarisch soms de bestemming agrarisch met waarden hebben. In de planvoorschriften zijn die waarden nader uitgewerkt. Als de agrarische grond als waarde open landschap of waarde weidevogels heeft, is de aanplant van bomen moeilijk (of zelfs onmogelijk). De planvoorschriften verbieden dan bijvoorbeeld het aanplanten van 'houtige opstanden boven 1,2 meter'. Het kan hopelijk helpen om dan in overleg te treden met de betreffende gemeente. Wellicht lukt het om een specifieke ontheffing of gedeeltelijke wijziging van de bestemming voor die locatie te realiseren, mede gezien de nuttige functies van bomen in landbouwgebieden.

Sommige locaties nabij rivieren zijn expliciet bestemd als stroomgebied of inundatiegebied (om pieken van hoog water op te vangen). Daar zijn bomen niet (of nauwelijks) toegestaan. Overigens onderkennen steeds meer Waterschappen de positieve impact van bomen op de waterhuishouding, door betere infiltratie en sponswerking van de bodem. Een landschap met bomen is beter bestand tegen hoosbuien en óók beter weerbaar tegen extreme hitte en droogte. Dit valt ook onder klimaatadaptatie.

Misverstanden rond archeologie opgehelderd

Als de grond met bestemming agrarisch met waarde archeologie heeft, mag er misschien niet dieper dan de bouwvoor (de bovenste 25 a 30 cm) gegraven mag worden in verband met het mogelijk beschadigen van materiaal van archeologische waarde. De interpretatie kan echter per situatie verschillen. Vaak is een groot gebied gearceerd met (mogelijk) archeologische waarde, terwijl de daadwerkelijke vindkans van archeologische relikwieën feitelijk alleen op een paar plekken van dat gearceerde gebied is. Als je bomen gaat aanplanten op een plek waar ook archeologische waarde wordt vermoed dan kan het zijn dat je op eigen kosten archeologisch onderzoek moet laten doen, om te bepalen waar je wel en waar je niet de bodem kunt beroeren.

Het is echter zo dat sommige bomen vaak helemaal niet dieper wortelen dan andere landbouwgewassen! Een perenboom van 18 meter hoog wortelt bijvoorbeeld niet dieper dan circa 30 centimeter (in tegenstelling tot veel dieper wortelende groenten als rammenas of schorseneer). Het is bovendien aanbevolen om bij aanplant te werken met relatief jong plantgoed (dat is niet alleen goedkoper, jonger plantgoed zal ook makkelijker tot wasdom komen). Dit houdt in dat bij de aanplant gewoon binnen de bouwvoor (tot circa 30 centimeter onder het maaiveld) gewerkt kan worden. Een laatste nuancering houdt in dat bomen juist bijdragen tot stabilisering van de bodem (in tegenstelling tot landbouwmethodes met kerende grondbewerking of structurele afvoer van bodem met de oogst, zoals bijvoorbeeld de zogeheten tarra bij aardappelen en bieten). Het verdient aanbeveling om niet hele gebieden te arceren met waarde archeologie, maar meer specifiek per

relevante locatie te markeren waar archeologie mogelijk een beperkende rol speelt. Ook moeten de verschillende vormen van landbouw (waaronder agroforestry) op hun merites beoordeeld worden.

Oplossingen voor ruimtelijk knelpunten

Dat gemeentelijke bestemmingsplannen nu te vaak nog een belemmering vormen voor de brede wens meer bomen te realiseren op landbouwgrond wordt ook onderkend door de Tweede Kamer. In mei 2021 heeft het parlement in een door alle partijen ondersteunde motie uitgesproken “dat initiatiefnemers van grootschalige voedselbossen vaak tegen wettelijke belemmeringen aanlopen bij het opzetten van voedselbossen, zoals landschapsvereisten aan houtopstand, die geen rekening houden met de huidige ecologische opgaven.” De regering is toen Kamerbreed verzocht om in kaart te brengen welke wettelijke belemmeringen er zijn voor het opzetten van grootschalige voedselbossen, deze belemmeringen waar mogelijk weg te nemen en waar nodig in overleg te treden met gemeenten en provincies.” Uiteraard gelden de gesignaleerde planologische belemmeringen óók voor andere vormen van agroforestry.

In een andere motie heeft het parlement gelijktijdig geconstateerd dat hoewel “bos op landbouwgrond een verdienmodel kan zijn voor boeren, dit vaak niet past binnen het bestemmingsplan van een gemeente.” Daarom is in deze eveneens unaniem ondersteunde motie de regering verzocht om “met voorrang in kaart te brengen welke maatregelen, waaronder wet- en regelgeving, nodig zijn zodat vrijwillig bos planten op landbouwgronden wel mogelijk is.”

Beleidsadvies voor verbetering ruimtelijke regels

We hebben letterlijk **méér ruimte voor bomen en bossen in het landschap** nodig. Agrarische teelten met bomen leggen relatief veel koolstof vast, dit is de gewenste klimaatmitigatie. Rijksoverheid en provincies hebben in de gezamenlijk opgestelde Bossenstrategie dan ook uitgesproken dat in 2030 het areaal agroforestry met 25.000 hectare moet zijn uitgebreid. Dit sluit aan bij de afspraken uit het Klimaatakkoord. Naast de voordelen op het terrein van klimaatbeleid draagt agroforestry ook bij tot biodiversiteitsherstel en verbetering van de waterhuishouding. Teelten met bomen bieden goede perspectieven aan agrarische bedrijven om hun bedrijfsvoering (deels) om te schakelen naar een systeem met volop maatschappelijke en ecosysteemdiensten. We willen overheden er dan ook op wijzen de soms zeer verstrekkende restricties m.b.t. open landschap te verruimen door een nadere, meer adequate afweging over daar waar het landschap wel open zou moeten blijven en daar waar de nuttige functies bomen welkom zijn.

De totstandkoming van de nieuwe Nota Ruimte (rijksniveau), de provinciale omgevingsvisies en de gemeentelijke omgevingsplannen kunnen benut worden om meer ruimte te bieden om agroforestrysystemen te realiseren.

Veel gemeenten hebben in het verleden veel verschillende **bestemmingsplannen** opgesteld voor delen van het buitengebied. Ook door gemeentelijke fusies is er een soort lappendeken ontstaan, waarbij niet altijd actuele inzichten zijn verwerkt. Ieder bestemmingplan apart actualiseren is ondoenlijk, maar een gemeente kan een overkoepelende verordening vaststellen. Zo heeft de gemeente Brummen een paraplu-besluit vastgesteld waardoor overal in de gemeente het aanplanten van bomen en struiken is toegestaan. Dit is een mooi voorbeeld dat navolging verdient!

HOOFDSTUK 3 Agrarische bedrijfsvoering

Voor agrarische ondernemers is het belangrijk om jaarlijks de zogeheten 'gecombineerde opgave' in te vullen. Daarbij moet voor ieder gewas gemeld worden waar het op welke oppervlakte geteeld wordt (dit is een digitaal systeem). De subsidies die agrariërs kunnen ontvangen voor hun teelten zijn aan dit systeem gekoppeld. De bekende Europese Landbouwsubsidies, voortkomend uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie (GLB) worden via dit systeem toegekend.

Er worden vier vormen van agroforestry onderscheiden. Voedselbossen hebben een eigen code (1940). Voor de registratie van de andere drie vormen worden bestaande [gewascodes](#) gebruikt. Voor het deel van het areaal waarop een voedselbos staat moet bij de gecombineerde opgave die eigen gewascode worden benut, de andere agroforestrysystemen kunnen het bijgaande [stroomschema van de RVO](#) gebruiken.

Het lijkt ingewikkeld, maar het is de afgelopen tijd echt al makkelijker geworden om landbouw en bomen te combineren. Het betekent dat als het een weide of bouwland (akkerbouw) gaat waarop óók bomen staan (rijenteelt of bosweide) de gewascode van de weide of het akkerbouwgewas telt, zolang er gecombineerd wordt met de teelt van maximaal 100 bomen per hectare. Voor de mestplaatsingsruimte heeft dit geen verdere gevolgen. De gehele oppervlakte telt namelijk mee als landbouwgrond voor het uitrijden van dierlijke mest.

Als er echter méér dan 100 bomen per hectare staan, dán is de gewascode van de bomen leidend. Als die bomen niet voor voedselproductie zijn bestemd (bijvoorbeeld wilgen, berken, o.a.) dan kunnen ze als landschapselementen gemeld worden, mits het niet om meer dan 1 ½ ha in omvang gaat.

Ecoregelingen NSP

Naast de gebruikelijk basispremie van het GLB kunnen op basis van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) [extra vergoedingen verkregen worden voor ecoregelingen](#). Dit is deels gebaseerd op de betreffende landbouwmethode en gewaskeuze en deels gebaseerd op een puntentelling per regio. De punten kunnen optellen tot de scores Brons €60 per hectare; Zilver €100 per hectare; Goud €200 per hectare. Bedrijven die via SKAL gecertificeerd zijn en daarmee voldoen aan de normen voor biologische landbouw, krijgen automatisch goud voor het betreffende areaal.

De verschillende agroforestry systemen lijken nu nog niet automatisch te vallen onder de ecoactiviteiten die meetellen voor de eco-regeling. Indirect is dit wel mogelijk om (solitaire) bomen en landschapselementen aan te melden. In 2025 komt er gelukkig al wel een expliciete regeling voor voedselbossen. Dit is ook wenselijk voor bosweide en rijenteelt.

Zie over deze regeling ook [hier](#).

Bufferstroken langs watergangen

In de huidige situatie is het soms nog mogelijk mest uit te rijden binnen 5 meter (ecologisch kwetsbare waterlopen of KRW waterlopen) en de overige waterlopen 3 meter, en droge sloot 1 meter vanaf de insteek. Het wordt wenselijk geacht om in de toekomst nabijheid van watergangen geen mest uit te rijden. Daarvoor zijn bredere bufferstroken nodig, zodat vervuilende afspoeling naar het water voorkomen wordt.

Als alternatief zouden agroforestry systemen kunnen worden toegepast in deze bufferstroken langs watergangen. Bomen en struiken hebben immers geen bemesting nodig en leveren op termijn op die plek toch agrarische productie. Zo'n invulling helpt tegelijkertijd om aan de toekomstige verplichting van de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

HOOFDSTUK 4

Hoe relevant is de herplantplicht?

Van oudsher is de regelgeving in Nederland gebaseerd op een sterke scheiding van landbouw en bosbouw. Bij ruimtelijke plankaarten worden bossen onder natuur geschaard, apart van de landbouwkavels. Begin twintigste eeuw is al in de toenmalige Boswet vastgelegd dat bos alléén gekapt mag worden indien er ook herplant plaatsvindt, omdat bossen schaars en kwetsbaar zijn. Later is hetzelfde uitgangspunt overgenomen in de Natuurbeschermingswet (en inmiddels de Omgevingswet).

Deze bepaling was en is uitdrukkelijk niet bedoeld voor bomen die bij agrarische bedrijfsvoering een rol spelen. Vruchtdragende bomen (waaronder notenbomen) kunnen op landbouwkavels dan ook verwijderd worden zonder dat er een herplantplicht geldt. Hetzelfde geldt voor teelten met populieren, hagen en de rond boomgaarden en voedselbossen vaak gebruikelijke elzensingels. De filosofie hierachter is dat agrariërs bij hun bedrijfsvoering ruimte moeten houden om van teeltmethode te wisselen.

De bescherming van bossen is dus niet bedoeld om landbouwmethoden te fixeren. Toch is hier relatief veel zorg over, sommige agrariërs zijn beducht dat bomen op landbouwkavels tot waardevermindering van de grond zouden leiden (omdat er herplantplicht zou ontstaan). Duidelijk is dat dit een misverstand is waar het gaat om agroforestry systemen gebaseerd op notenbomen en/of fruitbomen in rijenteelt of in een bosweide.

Voor voedselbossen zou het iets complexer kunnen liggen, omdat in de polycultuur ook ondersteunende bomen worden benut en sommige bomen niet voor systeemfuncties of eetbaar blad worden aangeplant. Misschien is het het best als ook deze bomen in het voedselbosstelsel als landbouwteelt onderkend worden. Systeemondersteunende bomen als wilgen en populieren mogen weer wel geroid worden. In deze [brochure](#) wordt alles op een rijtje gezet:

Spelregels rond exoten

Landbouw in Nederland maakt al sinds heugenis gebruik van planten die elders vandaan komen (bv, granen uit Azië, aardappels uit Zuid Amerika). Er bestaan wel zorgen over eventueel invasieve exoten.

De Europese Unie heeft een lijst opgesteld van planten die niet aangeplant of verhandeld mogen worden, de zogeheten Unielijst Invasieve Soorten. Deze staat op de website van de NVWA: <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten>. Dit zijn gelukkig allen soorten die niet relevant zijn voor agroforestrysystemen. Wel heeft de Wageningen University & Research in 2022 een rapport opgesteld waarin voor een paar soorten wordt aanbevolen terughoudend te zijn met aanplant nabij kwetsbare natuurgebieden:

- Blauwe Bosbes wordt ontraden nabij hoogveenreservaten.
- Aroniabes zou niet aangeplant moeten worden bij laagveen reservaten
- Nabij duingebieden wordt rimpelroos en olijfwilg afgeraden.

Het rapport 'Richtlijnen voor risicobeperking invasieve exoten in agroforestry' is te downloaden via deze [link](#).

Wellicht ten overvloede: dit houdt in dat in andere gebieden deze soorten wel kunnen worden aangeplant. Daarnaast zijn alle andere uitheemse soorten die binnen agroforestry worden toegepast niet invasief gebleken.

Zeldzame soorten

De mogelijke aanwezigheid van zeldzame soorten in een agroforestrysysteem, toont aan dat het systeem bijdraagt aan de biodiversiteit. Dit is meestal goed combineerbaar met het agrarisch gebruik.

Er kan wel een flora en fauna toets nodig zijn als er een grote ingreep (zoals het graven van een poel) gepland is. Dan wordt gekeken of die ingreep negatief kan uitpakken voor die soort die zich daar heeft gevestigd. Eventueel volgen dan bij de omgevingsvergunning extra randvoorwaarden, bijvoorbeeld geen werkzaamheden als grondverzet tijdens het broedseizoen.

HOOFDSTUK 5. Groeiend perspectief

Klimaatdoelstellingen, stikstofbeleid, waterkwaliteit: kansen voor boeren en beleid

Soms lijken industriële landbouw en natuurbescherming in een schijntegenstelling tegenover elkaar terecht te zijn gekomen. Agroforestry kan bijdragen aan een landbouw die emissies van stikstof en bestrijdingsmiddelen vermindert, zodat landbouw een goeie buur wordt van natuurgebieden. Van onteigening hoe dan geen sprake te zijn. In dit proces spelen provincies een belangrijke rol. Bij de gebiedsgerichte aanpak is extra aandacht wenselijk bij het ondersteunen van agrariërs die agroforestrysystemen willen toepassen.

Voorbeeld Groen Ontwikkelfonds Brabant

Het Groen Ontwikkelfonds van de Provincie Brabant (GOB) heeft zich de afgelopen jaren ingespannen om naast en binnen het Natuurnetwerk óók Ondernemende Natuur te stimuleren. Hierbij gelden enkele randvoorwaarden, zoals géén gebruik van bestrijdingsmiddelen, drijfmest of kunstmest.

Daarnaast een natuurrijke inrichting van het landschap (met bijvoorbeeld hagen en poelen). Tegelijkertijd blijft de agrarische bestemming gehandhaafd en kunnen er binnen deze randvoorwaarden agrarische activiteiten plaatsvinden. De provincie financiert daarbij de aanleg van de landschapselementen en betaalde eenmalig de helft van de taxatiewaarde per hectare (bij het vastleggen van een zogeheten kwalitatieve verplichting). Agroforestry is goed combineerbaar met de randvoorwaarden van dit Ondernemend Natuurnetwerk. Op deze pragmatische manier kunnen kwetsbare natuurgebieden en agrarische ondernemingen weer goede burens worden, waarbij beiden

een toekomstperspectief hebben. Dit voorbeeld verdient navolging op landelijke niveau en bij de gebiedsprocessen die in diverse provincies spelen!

In de Bossenstrategie hebben Rijk en Provincies enkele jaren geleden afgesproken 25.000 hectare agroforestry te willen realiseren voor 2030, vooral vanwege de bijdrage aan koolstofbinding en verbetering van de waterhuishouding. Sindsdien zijn er relevante stappen gezet op nationaal en Europees niveau op het terrein van klimaat en waterkwaliteit (zoals de nota Bodem en Water Sturend en de Natuurbeschermingswet) die het belang van méér bomen binnen de landbouw verder ondersteunen. De beweging om bekkende regelgeving te verminderen dient dan ook te worden doorgezet. Óók moet er meer aandacht komen om agrarische ondernemingen te ondersteunen in dit transitieproces. Agroforestry vereist kennis (de juiste boomsoort dient op de juiste plek geplant te worden). Ook gaat de kost gaat voor de baat uit, aangezien het enkele jaren duurt voordat de productie op gang komt. Inzet van publiek geld om dit proces mogelijk te maken is gerechtvaardigd omdat de onderneming met het planten van bomen maatschappelijke doelen voor de gehele samenleving realiseert.

De omgevingswet als middel

De nieuwe omgevingswet biedt kansen om dwingende regelingen uit verouderde bestemmingsplannen te overkomen. In de gemeentelijke omgevingsvisie staan vaak aanknopingspunten (zoals verbeteren waterhuishouding, klimaatrobuust, natuurherstel) die aanplant van bomen in agroforestrysystemen ondersteunen. Als het bestemmingsplan aanplant van bomen nog niet toelaat, kan het toch zinnig zijn om contact met de gemeente op te nemen, zodat op basis van de omgevingsvergunning de aanplant van bomen alsnog gerealiseerd kan worden. “Uitnodigende planologie”, zodat bredere beleidsdoelen gerealiseerd worden.

Boeren die bomen willen laten groeien werken aan een landbouwsysteem voor de toekomst, dit verdient óók groeiende ondersteuning vanuit het beleid.